

...αλληλώς με τας συ-
του κ. Παρασκευοπού-
τόν Βασιλέα.

Η ύποταγή

βερνητική κρίσις, κατά
έκτιμήσιν, ήτο αποτέλε-
της ΕΡΕ εις τήν Χούνταν
ατέχνου συμπαιγνίας του
κυβερνήσιν Παρασκευοπού-
συμπέρασμα συνενπώς ει-
πήραχε σχέδιον ανατροπής
ερινήσεως και άμεμέντο ή
της εφαρμογής. Καί ά-
νά διευκρινισθή ποία θά

κατάστασις θά αρχισή
νίζεται από σήμερον τήν πρώϊαν,
μετά τήν άνοδον του κ. Παρασκευ-
οπούλου εις τά Άνάκτορα δια να
υποβάλη τήν παραίτησιν του.

Είναι δέδοται ότι μετά τήν ύπο-
βολήν τής παραιτήσεως τής κυ-
βερνήσεως ό Βασιλεύς θά κάλεση
τους άρχηγούς των κομμάτων και
πρώτον τόν κ. Γεώργϊον Παπαν-
δρέου.

Διά τήν αναβολήν των εκλογών
άπαιτούνται δύο προϋποθέσεις:

α) Η δικαιολόγησις τής υπανα-
χωρήσεως του Βασιλέως, ύποσχέ-

δέν προέβαλε — τό άνόητον και
ανεδαφικόν επιχείρημα τής άντιου-
ταγματικότητος της. Από τής
στιγμής όμως πού έκκρεμοϋν αι
διώξεις κατά των κ.κ. Άνδρέα Πα-
πανδρέου και Παύλου Βαρδινογιάν-
νη, είναι σαφές ότι ή πίσσις τής
ΕΡΕ ήσκήθη με άποκλειστικόν σκο-
πόν να έξευρεθ ή τρόπος συλλήψεως.
Έτσι και μετά τήν άπόρριψιν τής
αιτήσεως άρσεως άσυλίας του ει-
σαγγελέως, των δύο δουλευτών τής
Ένωσεως Κέντρου.

Η ΕΡΕ έπέδιωσε τήν ανάμειξιν
της κυβερνήσεως εις τό θέμα με-
τήν άπαιτήσιν όπως ή τελευταία
λάβει θέσιν. Καί ή κυβερνήσις, ως
μη άφειλε, ύπεστήριξε, διά του έπι-
τών Έσωτερικών ύπουργού της κ.

δέν επιτρέποιν.
Ένα πρωί λοιπόν με φώναξαν
για τό έπισκεπτήριον. Πήγα στο
στενόμακρο δωματιάκι, πού τό χώ-
ρισαν τό διπλό καθιστάκι κρισσα-
ρένια δίχτυα κι' αντίκρισα τή γυ-
ναίκα μου και τά παιδιά μου. Η
πιό συγκινητική στιγμή τής ζωής
μου. Προσάθησα να συγκρατήσω
τόν συναισθηματικό μου κόσμο άλ-
λά ήταν ανώτερο των δυνάμεών
μου. Η γυναικά μου, οι κόρες μου,
ο γιός μου με δάκρυα κι' αναφύλ-
λητα μου στέλναν φιλά, φιλιά ά-
μέτρητα πίσω απ' τά σίδερα. Τους
τ' ανταπέδιδα με ψυχή ραγισμένη
προσπαθώντας να συγκρατήσω τή
συγκίνησις μου.

Άφου μείνωσα για λίγο δουδι
κατόρθωσα ν' ανοίξω τό στόμα μου
και να τους μιλήσω.

Συγκινητική σκηνή πού δέν περι-
γραφαται.

Είμαι ανθρώπινο όταν κανείς ά-
δικοπαθάνη διά συγκινηται πιότε-
ρο, γιατί επί τέλους όταν είσαι
φταιχτής για κάτι τό παίρνεις ύ-
πόψαση, αλλά τούτη ή λαίλαπα μάς
δρηκε αναπάντεχα, ύπουλα και έν-
τελής άδικα. Άντι του μάνα χο-
λη...

Φίλησα τά παιδιά μου

Πέρασε τό ήμωρο και χτύπησε
τό καμπανάκι. Στο τελευταίο πεν-
τάλεπτο από καλωσύνη του Διευ-
θυντού, μ' επέτρεψαν και μπηκα
μέσα και φίλησα τά παιδιά μου.
Άγγιξα επί τέλους τ' αγαπημένα
μου πρόσωπα.

Ύστερα από μερικές μέρες με
κάλεσε κάλι ό Διευθυντής των φυ-
λακών και καλοσυνάτος μούπε πως
θά μπορώ να βλέπω τήν οικογένεια
όταν είναι και τά παιδιά, καθώς
και τόν άνάπυρο, σε πολεμική τι-
μητική διαθεσιμότητα. Συναγμα-
τάρχη άδελφό μου, στο δωμάτιο
του άρχιφίλακα. Μεγάλη δουλειά
αυτή και όφειλω ευγνωμοσύνη.

Κυλούν οι τελευταίες μέρες του
χειμώνα στο ύγρό κελλί και έννοι-
θα τήν ύγρασία να με περιονιάζη
μέχρι τό κόκκαλο. Δέν θυμάμαι να
μη ήμουν πιασμένος μία μέρα.

Πήγα πού γιατρό και γνωμάτευ-
σε πώς πρέπει να μεταφερθώ σε
κελλί ενός των άπάνω ορόφων, ό-
που δέν υπάρχει και πολλή ύγρα-

πληροπαισι. Αι
συμπέρασμα πως ύφαινεται δίχτυ
άφαντάστον ψευδολογιών. Άπι-
στευτες άναλήθειες, παραποιήσεις,
κακόηθειες πρωτοφανούς έκτάσεως.
Ψυδή, ψευδή, ψευδή...

Δέν είμαι δέδοται σε θέση να κρί-
νω τις πυραμίδες των ψευδολο-
γιών, με έπειδή πολλά γράφονται
για τήν ΚΥΠ, μου τά λέει ό Πα-
πατέρμος, πού αγωνίζεται άπεγνω-
σμένα με δροχή από μηνύσεις. Άλ-
λά πως να τά γυάλω ήπια, μείσ'
σή τρομαρή δίνη τής κακοήθειας.

Έκταση και πλάτος

Άκόλαστοι, μερικοί δημοσιογρά-
φοι τής άκρας δεξιάς, διογκώνουν,
διαστρέφουν, διαβάλλουν τά πάντα
για ευτελείς σκοπούς. Κανένας
φραγμός, καμμία τύψη, κανένας
σεβασμός προς τήν αλήθεια. Άρ-
κει να έξυπηρετηθούν πολιτικά συμ-
φέροντα και ή δεκαετολόγια κυκλο-
φορία τους.

Θυμήθηκα τό μύθο του Αϊσώπου,
κατά τόν όποιο μερικά παιδιά πέ-
τροβολούσαν τους βατράχους σε
μία λίμνη και ρωτήθηκαν απ' αυ-
τούς γιατί τους πετροβολούν, κι'
άπάντησαν: «γιατί έτσι ευχαρι-
στούμεθα», κι' οι βάτραχοι άντα-
πάντησαν: «Καλά, ρωτήσατε αν
ευχαριστούμεθα κι' έμεις».

Στήν εποχή του Καλοκοτρώνη οι
συγγραφείς λιβέλλων και ψευδολο-
γιών άρβυρον, σπουδάζαν στη Ρώμη,
ώρα που άραγε να σπουδάζουν;

Κάποιοι απ' αυτούς, έχω μάθει
πως, έχει σπουδάσει σαν ινατρου-
χορας Τροσικικών Σχολών και πρέ-
πει να ναι σαϊνι σε τέτοια πράμ-
ματα.

Δέν σκέπτονται επί τέλους, ότι
με τήν τακτική τους αυτή δέν βλά-
πτονται μόνο οι πολιτικοί τους
αντίπαλοι, αλλά βλάπτονται έννοι-
κές ύψηλές έννοιες, βλάπτονται ά-
νεπανόρθωτα οι θεσμοί, ή Έλλάδα
μεσ' στον έξω κόσμο, πού τήν πα-
ριστούν σαν χώρα άλληλοεξοντω-
νομένων θηρίων;

Στις εφημερίδες διαβάζομε πως
άπαγορεύτηκε από τόν Β. Έπίτρο-
πο ή δημοσίευση ειδήσεων πάνω στο
θέμα τής διεξαγόμενης άνάκρισης.
«Κάλλιο άργά παρά ποτέ» είπα.

→ Συνέχεια εις τήν
5ην σελίδα

...του κ. Παρασκευοπού-
τόν Βασιλέα.
ζωής του δια τας άνακρίσεις πού διεξάγει προς
διαλεύκανσιν του μυστηρίου πού καλύπτει τήν δο-
λοφονία του Προέδρου Κέννεντυ. Έρωτηθείς άν
αι άπειλαι αυται διευπλώθησαν εις αυτόν, κατά
τήν παρελθούσαν εβδομάδα, ό κ. Γκάρρισον άπήν-
τησε: «Μάλιστα, και κατά τήν παρελθούσαν εβδο-
μάδα και προγενεστερώς». Ο κ. Γκάρρισον φέρε
έπ' αυτού περιστοφον και ή οικία του φρουρείται
συνεχώς και άδελαιπτας από 8 ήμερον. Έν τώ
μεταξύ, χθές ό συγγραφεύς του βιβλίου «Σπουδή»
κ. Μάρκ Λέην έδήλωσεν ότι ώς Γκάρρισον θά συγ-
κλονισή τό έθνος όταν προη εις τήν άποκάλυψιν
της συνωμοσίας δια τήν δολοφονία του Προέδρου
Κέννεντυ».

ΟΙ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ ΤΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΤΟΥ
Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

2

ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ μου τής περασμένης Πέμ-
πτης έδωσα τήν περίληψη δύο μελετών
πού δημοσιεύθηκαν τώρα τελευταία σε ά-
θηναϊκά περιοδικά και για έξετάζουν τό πάν-
τοτε ενδιαφέρον και για μάς και για τους ξε-
νους ιστορικούς θέμα των σχέσεων Βυζαντίου
και Έλληνισμού (άοχαίου και νέου). Είναι οι
έργασίες του Cyril Mango «Βυζαντινισμός και
ρομαντικός Έλληνισμός» (Έποχές, Φεβρουάρι-
1967) και των Philip Serrard και John Cambell
«Η ιστορική άνάδυση του νεοελληνικού κρά-
τους» (Σύνορο, χειμώνας 1967). Καί οι δύο
άκολουθούν μία κοινή γραμμή πού μπορεί σύν-
τομα να προσδιοριστή ως εξής: Τό Βυζάντιο
δέν έχει πνευματική συγγένεια με τήν Άρχαία
Έλλάδα, και ό Νέος Έλληνισμός πού άλλοτε
θεωρεί τόν εαυτό του ιστορική συνέχεια του
Βυζαντίου και άλλοτε τό υπερηφά για να συν-
δεθ ή άπευθείας με τήν Άρχαία Έλλάδα, είναι
θύμα ενός πολιτικού μύθου.

Στήν πρώτη περίπτωση: μίας μεσαιωνικής Ι-
δεολογίας πού αποτελεί τόν πυρήνα του «βυζαντι-
νισμού» (ή θεία Πρόνοια έχει προορίσει τόν νέο Ή-

ύψωνον τή σημαία του
J.

; ν' άπεργούσε ό ουμπα-
ς κ. Παρασκευοπουλος.
θητής όμως τής Έθνηκής
δηγητής του Πανεπιστη-
μθαίνει να είναι και
ουργός τής χώρας, ή ι-
δέ αυτή, παράλλη τή γλι-
γα των άποδοκών του,
υ έπιτρέπει να έναρμον-
ιότητα άπεργού με
όπτητα του Προέδρου Κυ-
εως πού έργο, του τε-
ου, είναι ή καταστολή
ακών κινήματων.

παθούμε να πάρουμε στα
π τήν άπεργιακή άνατα.
Άλλά τό θέμα δεν παρα-
ται με έλαφρότητες. Οι
ες έγιναν τό ασάλευτο
ως των Έλλήνων. Άγα-

ΕΘΝΙΚΟΠΟΙΗΣΙΣ ΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΜΑΣ

ριον εις «ΤΟ ΒΗ-
» ή συνέχεια τής
ζυνης του

κ. ΑΣΤΕΡΗ ΣΤΑΓΚΟΥ

νακτεί τό κοινό, όταν ένοχλεί-
ται από τις καθημερινές στάσεις
εργασίας. Ποιοι όμως από τους
οργισμένους πολίτες δέν ύππρ-
ζαν, δέν είναι, δέν θά γίνονν
και οι ίδιοι άπεργοί;

Άπόλυτα ή σχετικά δικαιο-
λογημένες οι περισσότερες από
τις άπεργίες. Άλλά δέν είναι
και άπάνεις οι περιπτώσεις πού
οι άπεργοί είναι τόσο άπελπι-
οτικά πένητες, ώστε έπωφελοϋ-
μενοι από τή διακοπή τής εργα-
σίας, να τρέχουν για ν' αλλά-
ξουν τή μάγκα των αυτοκινήτων
τους ή να συμπληρώσουν με τι-
λεόραση τόν οικιακό έξοπλισμό
τους.

Πυκνά τά πλήθη πού ζουνε με
στερήσεις. Δέν είναι όμως λίγοι
κι' εκείνοι πού από τήν θέση
του άνθρώπου με οικονομική έ-
πίαρκεια προσπαθούν να προβι-
θάσουν τήν άνεση σε ευημερία.
Στήν πιό φτωχή χώρα τής Ευρώ-
πης οι πιό μεγάλες αξιώσεις.

Τό τεράστιο πρόβλημα των
αυριάνων κυβερνήσεων πού θά
βρεθούν μπρος σε άκαλιντες
άπαιτήσεις. Θά θρεθ ή άραγε
κανείς πού θά διακινδυνεύση τή
δημοτικότητά του, για να μάς
πεί ότι, ζητώντας και άποκτών-
τας τά περα από τά άπολύτως
αναγκαία, άπισχνάινουμε τήν Ι-
σχυή μας Πολιτεία πού ισχνά
της μόρια είμαστε έμεις οι Έ-
δοι.

Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

ΘΡΑΣΟΣ ΑΠΟΣΤΑΤΟΥ, ΚΑΤΑΝΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΟΥ...

«ΠΕΣ ΣΤΟΝ ΤΖΑΝΕΤΗ ΟΤΙ ΠΑΙΡΝΩ ΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ ΤΟΥ»

ΑΥΤΗ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΕΠΕΣΧ...

«Πές στον Τζανετή (τόν ύ-
πουργόν Άσφαλείας) ότι παίρ-
νω τό αυτοκίνητό του να πώω
κάπου και θά γυρίσω». Είναι ό
κ. Άποστολάκος πού τά λέγει
αυτά σε κάποιον χωροφύλακα,
χθές τό βράδυ εις τήν Βουλήν,
τήν ώρα πού ειχεν εκδηλωθ ή
κυβερνητική κρίσις. Καί πρά-
γματι, ό κ. Άποστολάκος ει-
σήλε «μεγαλοπρεπώς» εις τό
ύπουργικόν αυτοκίνητον του τό τέ-
ως ύφισταμένου του και άλίγων
άργότερον έθεάθη εις τήν Κη-
φισιάν...

Αυτή ή κυβερνήσις έπασε
χθές. Άλλά πιθανόν ό κ. Ά-
ποστολάκος να μη χάση τό ύ-
πουργικόν αυτοκίνητον και με
τόν νέον αντικαταστάτην του
κ. Τζανετή!...

σραφή, τόν Χριστιανικό λαό της Νέας Ρώμης, να φωτίσει τόν κόσμο και να δεσποήσει στην οικουμένη). Στη δεύτερη: τής ρομαντικής έλληνολατρίας που είχε γίνει συρμός στην Εύρώπη τών αρχών του περασμένου αιώνα. Στο τέλος και οι δύο άποψεις συνενώθηκαν στη θεωρία τής αδιώπαστης ένωσης τού Έλληνισμού από τούς αρχαίους χρόνους έως σήμερα, και στην πολιτική τής «Μεγάλης Ή-δεας».

Περιμένοντας πάντοτε τούς ειδικούς να έλεγξουν την άκριβεια αυτής τής θέσης (μέ έπιστολή του στο «Βήμα» τής 24ης Μαρτίου ό καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Α. Ε. Βακαλόπουλος μά πληροφορεί ότι έτοιμάζει άπάντησή του για τό περιοδικό «Έποχές») θά επιχειρήσω στό σημερινό μου άρθρο ένα πρώτο κριτικό τής ξεκαθάρισμα.

Είναι κοινός πιά τόπος στους ιστορικούς του Βυζαντίου (όπως είτε στη διάλεξη που έκανε την περασμένη Πέμπτη στο Βρετανικό Συμβούλιο τών Αθηνών ό διαπρεπής βυζαντινολόγος κ. St. Runciman μέ θέμα «Τό κλασικό υπόβαθρο του Βυζαντίου») ότι ό βυζαντινός είναι μίγμα του έλληνορωμαϊκού και του Ιουδαίο-χριστιανικού πολιτισμού. Ή δομή του Κράτους (στράτος, διοίκηση, δικαιοσύνη) άνεκαθεν ήταν ρωμαϊκή· άποκλειστική όμως και έπισημη θρησκεία του έγινε ό Χριστιανισμός· και ή παιδεία του (ή γλώσσα, ή γραμματεία, ή εκπαίδευση) ύπήρξε, από τούς χρόνους που ξεκαθαρίζεται έθνικα ή φυσιογνωμία του και μέ αύξουσα κατόπιν έκταση και ένταση, έλληνική. Προσωπικά άγώ τουλάχιστον δέν ξέρω σοβαρόν έρευνητή που ν' άμφισβητή αυτό τό σχήμα. Άποφθεγματικά τό διατύπωσε ό (διάδοχος του Krumbacker και πατέρας του μεγάλου φυσικού) καθηγητής του Μονάχου August Heisenberg μέ ένα σύντομον όρισμό: Βυζάντιο είναι «τό έλληνικής έθνικότητας ρωμαϊκό κράτος που έγινε χριστιανικό». Πραγματικά, από τόν Ηράκλειο και έδω, δηλαδή από τόν 7ο αιώνα, όταν τό Βυζαντινό Κράτος χάνει την Αφρική και τή Συρία και άποτελείται από τή Μικρά Ασία και τή Χερσόνησο του Αίμου (έκτός από τις βόρειες έπαρχίες που γίνονται σλαβικές), δηλαδή από έδαφη όπου τό έλληνικό στοιχείο κυριαρχεί, άρχίζει μέ γοργό ρυθμό να έξελθίνεζται, σε τέτοιο βαθμό ώστε από τόν 9ο και 10ο αιώνα και πέρα οι Βυζαντινοί να έχουν και να λένε πως έχουν όχι μόνο γλώσσα αλλά και συνείδηση έλληνική.

Δέν θά παραπέμψω σε νεοέλληνες συγγραφείς για να τεκμηριώσω αυτή τή θέση, επειδή μπορεί (ιδίως στους Βρετανούς συνομιλητές μας) να δημιουργηθή ή ύπόνοια ότι, μολυσμένοι τόχα καθώς είμαστε έμεις οι τωρινοί Ρωμηοί (άλλος καθόλου και άλλος πιά πολύ) από τό μικρόβιο τής πατραγαθίας, θέλομε καλά και σώνει να βλέπουμε πανταχού παρότα στην ιστορία τόν «έλληνισμό». Έπι-

καλούμαι λοιπόν πρώτα τή μαρτυρία του μεγάλου Ρώσου βυζαντινολόγου, καθηγητή G. Ostrogorsky (που διδάσκει σήμερα στο Βελιγράδι). Ή σταθερή προσήλωση στις αρχαίες παραδόσεις, γράφει ό Ostrogorsky («Geschichte des byzantinischen Staates», Μόναχο 1952, σελ. 26 κέξ) ήταν ίδια τή Βυζαντινή Αυτοκρατορία μία ιδιαίτερης σημασίας πηγή δύναμης. Οι παραδόσεις αυτές έγιναν τά θεμέλια του πολιτισμού τής, και ήσαν τρεις: πρώτη ή παράδοση του ρωμαϊκού κράτους, δεύτερη ό χριστιανισμός, τρίτη ή έλληνική παιδεία μέ κύριο φορέα τή γλώσσα (άλλά και τις καλές τέχνες, τή ζωγραφική, τήν αρχιτεκτονική, τή μουσική). Ή έλληνική ήταν άνεκαθεν ή δεσπούσα γλώσσα στην Έκκλησία και στη Λογοτεχνία, από τά μέσα του 6ου αιώνα γίνεται ή γλώσσα τής Νομοθεσίας και από τόν 7ο αιώνα τής Διοίκησης. Είναι τέτοια ή διήθηση του «έλληνισμού» μέσα στους πνευματικούς πόρους του Βυζαντίου και τόσον έκδηλες οι επιδράσεις του σε πολλούς και διαφόρους τομείς του βυζαντινού πολιτισμού (δόγματα, έκκλησιαστική ρητορική, ιστοριογραφία, ποίηση, φιλοσοφία κτλ.) ώστε πάλι ένας ξένος βυζαντινολόγος, ό Ούγγρος καθηγητής του Πανεπιστημίου τής Βουδαπέστης Gyula Moravcsik (περιόδ. «Βυζάντιον», τόμ. XXV, 1965, τεύχ. 1, σελ. 291—301) προτείνει να σταματήσει ή καθιερωμένη διαίρεση τής ιστορίας τής φιλολογίας σε «κλασική έλληνική», «βυζαντινή» και «νεο-έλληνική» και να ονομαστή ολόκληρος αυτός ό κλάδος τής έπιστήμης τών Γραμμάτων έλληνολογία, μέ διαίρεση σε τρεις εποχές: τήν αρχαία, τή μεσαιωνική και τή νεώτερη. «Από τό δεύτερον ήμισυ του 19ου αιώ- νος» γράφει ό Moravcsik «ή σφαίρα τής κλασικής φιλολογίας διηυρύνθη εις επίπεδον συγχρονικόν και διαχρονικόν. Ή έπιγραφολογική και παπυρολογική έρευνα καθώς και οι αρχαιολογικοί άνεσκαφοί δέν έπαισαν να φέρουν εις φώς νέα στοιχεία διά τήν διαφώτιση τής Έλληνικής περιόδου. Ή μελέτη τής Έλληνιστικής, τής Ρωμαϊκής και τής Χριστιανικής εποχής άπέτέλεσε τήν γέφυραν μεταξύ Άρχαιότητας και Βυζαντίου, αι δέ ι- διαλυστικά τάσεις του νεοκλασικισμού άντικατεστάθησαν διά πλέον ρεαλιστικόν άντίληψων. Οι ειδικοί τής αρχαίας φιλολογίας άνεθεώρησαν μέτρα έργων τών προκαταλήμων των, διά τι άντελήθησαν τόν σπουδαίον ρόλον του Βυζαντίου εις τήν διατήρησιν και μετάδοσιν τής φιλολογικής παραδόσεως τής αρχαιότητος. Ή άκαμπτos και δογματική των άντίληψιν περί του κλασικού Έλληνισμού άντικατεστάθη τέλος υπό τής γνώμης ότι ή ζωή του Έλληνικού λαού από τών αρχαιολάτων χρόνων μέχρι σήμερα ήτο μία αδιάσπαστος εξέλιξις. Παραλλήλως μέ τήν άποκρυστάλλωσιν τής άνωτέρω άντίληψως έγεννήθη ένας νέος κλάδος περιλαμβάνων ολόκληρον τήν ιστορικήν εξέλιξιν του Έλληνικού λαού. Διά τόν άνωτέρω κλά-

δον εις μελέτην μας δημοσιευθείσαν εις τήν αύγρικήν τό 1933 έπρωτεύονμεν τόν όρον Έλλη- νολογία βασισθέντες επί ώρισμένων παραδό- σεων τής σύγγκρισης έπιστημονικής ζωής» (μετάφρ. Ν. Ι. Μηνσαδάκη, περιόδ. «Ακτινες», τεύχος Όκτωβρίου 1966, σελ. 292).

Σύμφωνα μέ αυτή τήν άντίληψη πού, καθόσο γνωρίζω, τή δέχονται όλοι οι σοβαρότεροι ιστο- ρικοί και γραμματολόγοι, ό «έλληνισμός» είναι μία μορφή πολιτισμού πού, μέσα στη διαδρομή τής ιστορίας τής Εύρώπης, δέν είναι καθηλωμένη σε ώρισμένη γεωγραφική περιοχή ή χρονική μονάδα, αλλά άπλώνεται μέσα σε τριάντα πάνω- κάτω αι- ώνες σ' αυτόν τόν δύσκολο «περιγραφόμενον» ηπει- ρωτικό και ηπειρωτικό χώρο πού βρίσκεται άνάμε- σα 'Ανατολή και Δύση, και μετακινείται, άνάλο- γα μέ τις πιέσεις πού δέχεται, άλλοτε προς τή μία και άλλοτε προς τήν άλλη διεύθυνση, πάντοτε όμως τριγύρω από τή λεκανία τής Μεσογείου. Στις διακυμάνσεις και τις μεταπτώσεις αυτής τής μα- κρής ιστορικής ζήτης ό προσεχτικός και καλοσπαι- ρετος μελετητής μπορεί να διακρίνη τήν κόκκινη γραμμή πού ξεκινάει, ές πούμε, από τά όμηρικά και φτάνει έως τά δικά μας χρόνια περνώντας και συσχετιζόμενα—όρώσημα μεγάλω— τήν Αθήνα και τή Σπάρτη μέ τήν Ίωνία και τή Σικελία, τή Μακεδονία μέ τήν Αλεξάνδρεια, τήν Αντιόχεια και τήν Πέργαμο, τήν Κωνσταντινούπολη μέ τήν Καπ- παδοκία, τόν Πόντο και τόν Μυστρά, τήν Κρήτη μέ τά Έπτάνησα και τήν Κύπρο. Σάν συνείδηση «πολιτιστική», δηλαδή γλώσσα και άγωγή, ήχη και καλαισθησία, ό «έλληνισμός» είναι παρών σε όλο τό μήκος αυτής τής γραμμής, παρά τό γεγονός ότι κατά διαστήματα (χρονικά και τοπικά) άλλο- τε άνεβαίνει στην επιφάνεια και άλλοτε κατεβαίνει στο βάθος. «Όποιος έχει μάτια να τόν ίδη, τόν βλέπει. Από τότε λ.χ. πού σπάξει τό αυγό» του άστεος (τής κλασικής «πόλης»), μέ τό στόμα του ρήτορα Ίσοκράτη προαναγγέλλεται τό έκπληκτικό άπλωμά του προς άνατολάς: Έλληνες αξίζει να ονομάζονται όχι εκείνοι πού έχουν τήν ίδια κατα- γωγή, αλλά όσοι έχουν τήν ίδια παιδεία. Μέ τόν Αλέξανδρο σχηματίζεται «έλληνικός καινούριος κόσμος, μέγας», ό ποιητικός χώρος του Καδάφη:

«Εμείς· οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς, οι Σελευκείς, κ' οι πολυάριθμοι έπίλοιποι Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας, κ' οι εν Μηδία, κ' οι εν Περσίδι, κ' όσοι άλλοι. Μέ τες έκτεταμένες επικράτειες, μέ τήν ποικίλη δράσι τών στοχαστικών (προσαρμογών.

Και τήν Κοινήν Έλληνικήν Λαλιά ώς μέσα στην Βακτριανήν τήν ήγγωμεν, ώς τούς ('Ινδούς» (Στά 200 π.Χ.)

Στις έλληνικές έστις τής Άνατολής ό χρι-

στιανισμός θά γνωρίση τό φιλοσοφικό του βάθος και θά λεπτολογήση τή δογματική του πανοπλία. Έδώ κυφορείται αυτό πού μέ τή μετατόπιση του κέντρου βάρους από τήν αρχαία στη νέα Ρώμη θά γίνη «Βυζαντινός». Οι μεγάλοι Πατέρες του 4ου αι- ώνα (και προπάντων Γρηγόριος ό Νύσσης, ό γεμά- τος από πνεύμα έλληνικό) τό θεμελιώνουν Ιδεολο- γικά: Έρουσαλήμ αλλά και Αθήναι, δύο οι πό- λιοι. Όσοι έπιμένουν να βλέπουν μόνο τόν ένα, θά υποχρεωθούν να άναγκωρίσουν ότι πολλά και σημαντικά γεγονότα μένον έξω από τό έρ- μηνευτικό τους σχήμα. Πώς μπορούν λ.χ. να χω- ρίσουν στις έννοιές τους όχι μόνο ό Γεμιστός, μέ τόν πλατωνισμό του (είναι ευνόητο ότι δέν τόν συμπαθεί ό κ. Cyril Mango), αλλά και ό Ψελλός πριν άπ' αυτόν, και ό Φώτιος του 9ου αιώνα; (Νό κρινεται ή φιλολογική αξία τής «Βιβλιοθήκης» του Φωτίου από τις λίγες φράσεις του για τόν Ηρόδο- το, πού μνημονεύει στη μελέτη του ό Βρετανός λόγιος, είναι όχι μόνον άδικο, αλλά και λάθος βα- ρύ). Ότι του Γεμιστού ή δήλωση «έσμεν γάρ ουν... Έλληνες τό γένος ής ή τε φωνή και ή πάτριος παιδεία μαρτυρεί» δέν είναι λόγος κενός, άποδει- κνεται από τό γεγονός ότι ό τελευταίος αυτοκρά- τωρ του Βυζαντίου, Κωνσταντίνος ό Παλαιολό- γος, πού μόνο έλληνικά μιλεί (ένώ ό όμώνυμος του ίδρυτής του κράτους και ρωμαίος ήταν στην ψυ- χή και μόνο λατινικά ήξερε), όνομάζει τήν Πόλη «έλιπίδα και χαράν πάντων τών Έλλήνων». Ένο- χλείται ό κ. Cyril Mango πού ό Σάβας άποκαλεί τόν πρώτο μετά τήν άλωση Πατριάρχη Κωνσταν- τινουπόλεως Γεννάδιο Σχολάριο «τελευταίον Βυ- ζαντινόν και πρώτον Έλληνα» και παρατηρεί σκλη- ρά: «στην πραγματικότητα δέν ήταν ούτε τό ένα ούτε τό άλλο». Όστόσο τήν περασμένη έβδομάδα ό σέρ S. Runciman στη διάλεξη του για «τό κλασι- κό υπόβαθρο του Βυζαντίου» μνημόνευε τήν ά- πάντηση πού έδωκε ό Γεννάδιος όταν ρωτήθηκε τι είναι: «Άν κρίνω από τή γλώσσα πού μιλά, είμαι Έλληνας. Άλλά δέν πιστεύω στους Έλληνικούς Θεούς. Είμαι χριστιανός. Άν και κατάγομαι από τή Θεσσαλία, δέν είμαι Θεσσαλός. Είμαι Βυζαντι- νός». Όσο ώριμάζει ό Βυζαντινός πολιτισμός, έ- τόνισε στην όμιλία του ό κ. Runciman, τόσο ό λαός του Βυζαντίου συνειδητοποιεί τήν έλληνικότη- τά του (έφημ. «Τό Βήμα» 24ης Μαρτίου, σελ. 2).

Πώς γίνεται σοβαροί λόγιοι, και μάλιστα πανεπιστημιακοί διδασκαλοί, να παραβλέπουν ή να άποσιωπούν αυτά τά άναμφισβήτητα τεκμήρια. Χρειάζονται περισσότερο ακόμα εξέταση οι μελέ- τες πού μάς άπασχολούν, για να μπορέση ν' άπαν- τήση στο έρώτημα τούτο ό άναγνώστης τής στή- λης. Θά συνεχίσω τήν ανάλυσή τους στο άρθρο μου τής έρχόμενης Πέμπτης.

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Κτη μέλε τούς κας σιών, έργα φρογ σμού Σχ μένου τής σ' Έν Εκ Μ ΚΙ Μ. Ε. Ρ. 25 τών όρα μαι τή στή